9.0

Középfokú oktatás

Érdekvédelmi útmutató

COMPASS

9. Középfokú oktatás

Bevezetés

Romániában a **1/2011-es számú nemzeti oktatási törvény** értelmében (amelyet a **56/2019-es törvény** módosított) a kötelező oktatás fokozatosan **16 osztályra** bővül (a folyamat lezárásának határideje 2030). A kötelező oktatás az óvoda kiscsoportjával kezdődik és a XII. osztály befejezéséig tart, tehát összesen 16 évnyi tanulmányi időt ölel fel. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a tanulónak az oktatási rendszerben kell maradnia a 16 év leteltéig, hanem azt is, hogy az államnak kötelessége biztosítani az oktatási szolgáltatást ezen időszak alatt (ez az áttérés a korábbi 11 kötelező osztályról). A tanulók csak 18 éves koruk betöltése után hagyhatják abba a nappali tagozatos kötelező oktatást, amennyiben addig nem fejezték be mind a 16 osztályt.

Romániában az autizmussal élő és más sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek számára az **oktatás bizonyos feltételek mellett 26 éves korig meghosszabbítható.** Az SNI-s tanulók részesülhetnek a **tanulmányi idő meghosszabbításában** a speciális oktatásban vagy adaptált oktatási formákban, a fogyatékosság mértékétől és az egyéni igényektől függően. Ehhez az egyéni fejlesztési terv és az iskolai- és pályaválasztási tanácsadó igazolásának indoklása szükséges. Ez a hosszabbítás különösen **a speciális iskolákra, a speciális technológiai líceumokra és a speciális posztlíceális osztályokra** vonatkozik.

9.1. A középfokú oktatás formái

A líceum az általános műveltség alapjait nyújtja, felkészítve a tanulókat az érettségi vizsgára és a felsőfokú tanulmányok megkezdésére. Képzési ideje 4 év, azaz a IX–XII. osztályokat foglalja magában. A líceumok két fő irányvonalat követhetnek:

- Elméleti szakirány (filiera teoretică): Ide tartoznak a reál profilú osztályok (matematika-informatika, természettudományok) és a humán profilú osztályok (filológia, társadalomtudományok).
- Hivatásbeli szakirány (filiera vocațională): Ez a sajátos adottságokkal rendelkező diákoknak szól, és specifikus elméleti és gyakorlati képzést tartalmaz. Profiljai közé tartozik a művészeti, sport, teológiai, pedagógiai vagy katonai képzés.

A líceumi tanulmányokat lezáró érettségi vizsga, amely országos szinten egységes, belépőjegyet jelent a felsőoktatási intézményekbe.

A szakiskola szakmai tanúsítvány megszerzését teszi lehetővé. Romániában a szakiskolai képzés **időtartama minimum 3 év**, és azon VIII. osztályt végzett tanulóknak szól, akik alapfokú szakképzésben szeretnének részt venni, hogy a Nemzeti Képesítési Jegyzék szerinti 3-as szintű szakképesítést szerezzenek. A szakiskola (IX–XI. osztály, vagy bizonyos esetekben IX–XII. osztály) magában foglalja az elméleti oktatást és a gyakorlati képzést is (utóbbi a teljes időkeret kb. 50%-át teszi ki), és a szakképesítést igazoló vizsgával zárul. Két szervezési formája létezik: klasszikus szakoktatás – szakiskolák keretein belül szervezik – és duális képzés – vállalatokkal partnerségben valósul meg –, melyek gyakorlati képzést és ösztöndíjakat biztosítanak. A végzést követően a diákok közvetlenül beléphetnek a munkaerőpiacra vagy folytathatják tanulmányaikat a technológiai oktatásban, illetve továbbléphetnek a posztlíceális képzés felé.

9.2. A támogató szolgáltatások igénybevételének formái a felső középfokú oktatásban

Lássuk, hányféle utat járhat be egy autista gyermek a felső középfokú oktatási rendszerben. Ki és milyen típusú támogatással járhat líceumba?

I. Vannak, akik egyáltalán nem járnak líceumba. A bevezetőben említettük, hogy a kötelező oktatás 16 tanévig tart, de Románia még átmeneti szakaszban van az oktatási törvényben megfogalmazott célkitűzés felé, így számos köztes állapot létezhet. Például egyes fogyatékossággal élő tanulók több évet is eltölthetnek az általános iskolai (gimnáziumi) oktatásban, így el sem jutnak a felső középfokú oktatásig. Ez tipikus megoldás a súlyosabb állapotú (nagyobb támogatást igénylő) gyermekek oktatási útvonalán. Ők leggyakrabban közvetlenül (de nem automatikusan) a felnőttellátó rendszerbe kerülnek.

II. Ahogy az óvodai nevelés (link a 7. fejezethez) vagy az elemi iskola (link a 8. fejezethez) esetében, a líceumban is megjelennek azok a gyermekek, akik bár autizmus diagnózissal rendelkeznek, a szülő (vagy az óvoda, iskola) nem kezdeményezte a CJRAE (Megyei Nevelési Tanácsadó és Erőforrás Központ) vizsgálatát. Emiatt ők ugyanúgy kerülnek be a líceumba, mint bármely más diák, és nem rendelkeznek SNI (sajátos nevelési igényű) státusszal. Előfordulhat, hogy a líceumi évek alatt kerül a tanuló a CJRAE elé (leggyakrabban akkor, amikor a család vagy az intézmény nehézségekbe ütközik), de ez nem törvényszerű.

III. Vannak olyan gyerekek is, akik már SNI státusszal érkeznek a felső középfokú oktatásba. A következő részben azt mutatjuk be, milyen előnyöket kínálhat ez a státusz a tanuló számára.

9.3. Az SNI státusz előnyei

Az első előny már a felvételinél, vagyis a líceumi bejutást eldöntő **országos képességvizsgán (Evaluarea Națională)** jelentkezik. A vizsgakörülmények az autizmus spektrumzavarral (ASZ) élő tanuló egyéni igényeihez igazíthatók. Így a diák az alábbi kedvezményekben részesülhet:

- **Pótidő** a feladatok kidolgozására;
- **Csendes vizsgahelyszín**, csökkentett létszámú csoportban;
- **Kísérő/segítő (facilitátor)** jelenléte (amennyiben indokolt);
- **Rendszeres szünetek** a vizsga ideje alatt;
- **Adaptált formátumú feladatsorok** (nagyobb betűméret, egyértelmű tagolás);
- **Technológiai támogatás** (amennyiben szerepel az egyéni oktatási tervben).

Ahogy az oktatási rendszerben minden máshoz, ehhez is külön kérvényre van szükség. A szülőknek vagy a törvényes képviselőknek egy **írásos kérést** kell benyújtaniuk az iskola titkárságán, az alábbi dokumentumok kíséretében:

- Iskolai- és pályaválasztási tanácsadó igazolása (Certificatul de orientare școlară și profesională);
- Fogyatékossági besorolásról szóló igazolvány (Certificatul de încadrare în grad de handicap);
- Szakorvos által kiállított A5-ös orvosi igazolás (amely igazolja az idegrendszeri fejlődési zavart);
- Családorvosi igazolás;
- A tanuló személyazonossági igazolványa.

A benyújtott kérvényben ki kell térni a vizsgakörülmények adaptálásának pontos módjára is, az egyéni sajátosságok és a fogyatékosság specifikumai alapján.

A sajátos nevelési igényű (SNI), köztük az autista tanulók beosztása a képességvizsga után egy külön eljárás szerint történik, amelyet az Oktatási Minisztérium szabályoz a megyei tanfelügyelőségek közreműködésével. Az SNI-s tanulók számára külön helyeket tartanak fenn. Ezek a helyek póthelyek, tehát a standard létszámon felül értendők, osztályonként általában 1-2 plusz hely erejéig. Ez is számítógépes elosztással történik, de az általános folyamattól elkülönítve. Az SNI-s tanulókat a megjelölt opcióik, a képességvizsgán elért átlaguk és a választott líceumokban elérhető különhelyek függvényében osztják be.

Ha egy tanuló SNI státusszal rendelkezik a líceumban, az oktatási intézménynek biztosítania kell:

- segítő- és utazópedagógusokat,
- tantervi és értékelési adaptációkat,
- az integrációt segítő feltételeket.

A segítő- és utazótanárok olyan szakemberek, akik sajátos nevelési igényű (SNI) – köztük autista – tanulókkal foglalkoznak, hogy elősegítsék beilleszkedésüket a többségi iskolákba. Szerepkörük és felelősségük a következő:

- **Segítőpedagógusok (profesor de sprijin):** Közvetlenül a diákkal dolgoznak az osztályteremben; plusz magyarázatokat adnak, adaptálják a feladatokat, valamint érzelmi és viselkedési támogatást nyújtanak.

- **Utazótanárok (cadre itinerante):** Több iskola között ingáznak; tanácsadással segítik az osztályfőnököket és szaktanárokat, valamint eseti jelleggel, az órákon kívül foglalkoznak a tanulóval.

Ezen szakemberek jelenlétének növelnie kellene az iskolai sikeresség esélyeit, megkönnyítené a kommunikációt a diák, a család és az iskola között, valamint csökkentené az autista tanulók szorongását és viselkedési problémáit. Azonban **országos szinten ezen szakemberek száma rendkívül alacsony,** így a legtöbb SNI-s tanuló anélkül fejezi be tanulmányait, hogy valaha is találkozna ilyen státuszú segítővel.

A **tantervi adaptációk** a tananyag és az oktatási módszerek olyan módosításai, amelyek az autista tanuló egyéni igényeihez igazodnak. Példák a tantervi adaptációra:

- az órákon használt nyelvezet egyszerűsítése;
- a feladatmennyiség csökkentése vagy a tanuló számára releváns témák kiválasztása;
- vizuális segédeszközök és segítő technológiák alkalmazása;
- a feladatok és a munkaidő egyértelmű strukturálása.

Az **integrációt segítő szolgáltatások** olyan kiegészítő intézkedések, amelyek támogatják az autista tanuló részvételét az iskolai életben. Ilyen szolgáltatások lehetnek például:

- Oktatási segítő (facilitátor/shadow): olyan személy, aki elkíséri a diákot az órákra és segíti az alkalmazkodását;
- Iskolai terápiákhoz való hozzáférés: logopédia, pszichológiai tanácsadás;
- Ingyenes szállítás és különleges juttatások;
- Segédeszközök: tabletek, oktatási szoftverek, taktilis anyagok;
- Adaptált iskolán kívüli tevékenységek: sport, művészet, szocializáció.

Az iskolák általában nem rendelkeznek elegendő erőforrással ezen feltételek biztosításához, így leggyakrabban a szülők és a civil szervezetek (ONG) nyújtanak ilyen típusú támogatást – de ők is csak alkalmanként és főként a nagyvárosokban.

9.4. Pályaválasztási tanácsadás

Ezen a szűk és rögös úton van még egy szempont, amelyet figyelembe kell venni a líceum kiválasztásakor. A családok általában az autista tanuló jövőbeli karrierjére gondolva választanak iskolát. Mi szeretne lenni a gyermek felnőttkorában? Egyfelől nem hagyhatjuk figyelmen kívül – amint azt már említettük –, hogy maga az ellátórendszer is gyakran elvágja az utat az autista diák előtt. Bizonyos szakmákat csak akkor tanulhat ki, ha elhallgatja sajátos igényeit. Másfelől – különösen az intelligens gyermekek esetében – nagy csapda azt hinni, hogy csak azért, mert egy gyerek az átlag feletti memóriájával bármit képes megtanulni, közvetlenül képes lesz boldogulni is az adott szakmában. Már a pályaválasztáskor érdemes belegondolni abba, milyen fizikai környezetet fog elviselni az autista felnőtt (akár egész életében): zajok, szagok, hőmérséklet vagy nagy, nyitott terek. Mennyire könnyen vagy nehezen teremt kapcsolatot másokkal? Azoknak az autista kamaszoknak, akik inkább egyedül szeretnek lenni, nem keresik kortársaik társaságát, és naponta csak egyetlen mondatot mondanak, például egy értékesítői karrier valószínűleg kevésbé lesz megfelelő. A példákat a végtelenségig sorolhatnánk.

9.5. Gyakorlati tanácsok

Léteznek olyan szervezetek és alapítványok, amelyek nemcsak a munkakeresésben, hanem a pályaválasztási tanácsadásban is segítséget nyújtanak. Az interneten mi magunk is találhatunk pályaválasztási teszteket; még ha nem is töltjük ki mindet, érdemes elgondolkodni az általuk érintett szempontokon. Ügyeljetek arra, hogy időben kezdeményezzétek a megyei CJRAE-nél az SNI státuszhoz szükséges lépéseket, hogy gyermeketek igénybe vehesse a speciális támogatást. Ha kiválasztottátok az iskolát és a gyermeket felvették, érdemes még a nyári szünetben ellátogatni az intézménybe, hogy a tanévkezdéskor a gyermek már tudja, hol találhatók az egyes tantermek (az iskolák biztosan lehetőséget adnak erre, ha elmagyarázzátok, hogy egy autista tanulóról van szó).

A líceumban, ha lehetséges, valakinek beszélnie kellene az osztálytársakkal arról, hogyan segíthetik autista társukat. Sok civil szervezet kínál ilyen típusú érzékenyítő programokat. Érdemes körülnézni az interneten, majd egyeztetni az iskolával egy ilyen program megvalósításáról. Mélyen hiszünk a nyílt kommunikációban. Az osztálytársak előbb-utóbb valószínűleg észreveszik majd, hogy valami „más” az autista társukkal kapcsolatban. Könnyebb lesz számukra az elfogadás, és kevésbé fogják kirekeszteni őt, ha előre felkészítik őket.

A líceumi évek alatt az autista gyerekek felnőtté válnak. Ekkor megszűnik az a pénzügyi és szociális támogatás, amelyben kiskorúként részesültek, ezért ezeket újra kell igényelni. Az elérhető támogatások listáját és az igénylés módját a Támogatások fejezetben találja.

A líceum izgalmas világ, tele kihívásokkal és lehetőségekkel. Fontos tudni: az autista gyermek viselkedése, egyedi gondolkodásmódja és különleges képességei nemcsak akadályok, hanem erősségek is. Ne feledjétek, az autizmus spektrumon lenni azt jelenti, hogy az érintettek másképp látják a világot, és ez a másság rendkívül értékes lehet.

9.6. Jogi keret

Jogszabályi jegyzék

1/2011-es számú nemzeti oktatási törvény, módosítva a **56/2019-es törvénnyel.**

Források

https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/212314

https://www.edupedu.ro/invatamantul-general-obligatoriu-va-fi-extins-trep-tat-la-16-clase-pana-in-anul-2030-potrivit-raportului-romania-educata-in-prezent-sunt-obligatorii-11-clase/

https://www.portalinvatamant.ro/articole/noutati-97/repartizare-licee-2023-procedura-pentru-repartizarea-la-liceu-a-elevilor-rromi-si-cu-ces-11977.html

Nem csak akadályok, hanem erősségek is.

A középiskola izgalmas világ, tele van kihívásokkal és lehetőségekkel. Fontos, hogy tudjátok: **az autista gyermekben rejlő egyedi viselkedési és gondolkodásmód, valamint az esetleges különleges képességek nem csak akadályok, hanem erősségek is.** Ne feledjétek, az autizmus spektrumán lenni azt jelenti, hogy az autista emberek másképp látják a világot, és ez a különbség rendkívül értékes lehet.

COMPASS